

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

VOIGT, Vilmos

Javaslat a „folklór napja” megünneplésére / recommendation for celebration of a world folklore day

Eredeti Közlés/Original publication:

Honismeret, 2003, 31. évf., 1. szám, 101–103. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.406

Dátum/Date: 2019. február / February

filename: voigt_2003_JavaslatFolklorNapja

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

VOIGT, Vilmos: Javaslat a „folklór napja” megünneplésére / recommendation for celebration of a world folklore day, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–11. old.**, No. 000.003.406, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Afrikai Kutatási Program Archívuma, Érd / Archives of African Research Program, Érd

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, számos új kulturális ünnepünk sorában a folklór napját is megünneplhetnénk, dátumként Herder nevezetes gyűjteménye keletkezésének napja (szeptember 13) szolgálhatna

African research in Hungary, we could celebrate the day of folklore in many of our new cultural festivals, as it could serve as the date for the celebration of Herder's famous folk song collection (September 13)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

JAVASLAT A „FOLKLÓR NAPJA” MEGÜNNEPLÉSÉRE

VOIGT, Vilmos

Honismeret, 2003, 31. évf., 1. szám, 101–103. old.

Ma igen sok nemzetközi kulturális ünnep van, gyakran az UNESCO egyetértésével, szervezésével. Talán a legismertebb közülük a Nemzetközi Színházi Világnap, de van ünnepe a könyvnek, a könyvtáraknak, az irodalomnak, a múzeumoknak is. A folklórnak (népköltészetnek, néphagyományoknak) azonban eddig nem volt ilyen nemzetközi ünnepnapja. Pedig több országban van ilyen ünnepnap. A legnevezetesebb ezek közül Finnországban a Kalevala napja (február 28-a). Ezen a napon keltezte Lönnrot a Kalevala második, végleges kiadásának (1849) előszavát. Máig az egész ország figyelmében van ez az évforduló. Szerencsés megoldás volt, hogy egyetlen, jól meghatározható dátumot kerestek, amely immár több mint másfél évszázados hagyományra utal. Noha a Kalevala napja szorosabban a népköltészethez kapcsolódik, a gyakorlatban azonban népzene, múzeumi kiállítások, akár a hagyományos minták nyomán készült ékszerek, öltözetek is külön érdeklődést kapnak e napon. Iskolákban, színházakban is megtalálják az ünneplés megfelelő formáit.

Ha a népköltészet (a folklór) egy hasonló, ám nemzetközi ünnepnapjára teszünk javaslatot, ehhez is egy klasszikus műhöz kapcsolódó, jól meghatározható napra kell gondolnunk, amely azonban nemcsak nemzeti, hanem kifejezetten nemzetközi érvényű. Másként ugyanis elképzelhetetlen, hogy különböző országokban csakugyan elterjedjen ez az ünnepnap.

Szerencsére és természetesen van ilyen ünnepnap-lehetőség, mégpedig Johann Gottfried Herder munkásságához kapcsolva.

A sokoldalú német teológus, történész, filozófus, filológus évtizedeken át nagy hatással foglalkozott a népek költészetével. 1744. augusztus 25-én született Mohrungen-ben (ma Morag – Lengyelország). Ez a terület a hétéves háború következményeként egy időre orosz

fennhatóság alá kerül. Tanulmányai során először sebész szeretne lenni, majd a königsbergi egyetemen filozófiát tanul. Itt kerül kapcsolatba Immanuel Kanttal. 1764-ben a rigai dóm-iskola tanára lesz, később segédlelkész. Meghívják a szentpétervári német gyülekezeti iskola felügyelőjének, de inkább Rigában marad. 1769-ben távozik el Rigából, Dánia (Helsingör) érintésével Franciaországba utazik. Nantes, majd később Párizs az úti célja, ahol az enciklopédisták filozófiájával ismerkedik meg. Brüsszel, Antwerpen és Amsterdam érintésével tér vissza német földre, ahol Hamburg, Lübeck tudósaival ismerkedik meg. A holstein-gottorpi trónörökös kíséretjeként különböző német államokban utazik.

Ekkor találkozik Goethével és korának más kiválóságaival. Ekkor már évek óta megjelennek írásai az irodalmi és tudományos közleményekben, pályázatokon vesz részt, különböző, rövid ideig tartó feladatokat lát el. 1771-től Bückeburgban (ez a Schaumburg-Lippe grófság székvárosa) egyházi tanácsos és lelkész, később szuperintendens. 1775-ben Goethe hívja Weimarba, és itt 1776-tól evangélikus szuperintendens, városi főlelkész, udvari főlelkész. Ettől kezdve jelennek meg fő művei, ám nem minden nehézség nélkül: tervei olykor megvalósíthatatlanok, máskor a közléshez szükséges pénz hiányzik. Többször át is dolgozza kéziratait. 1788-89-ben (barátai és kollégái költségén és társaságában) majd egy éves itáliai utazást tesz. A hazaérkezés idejére tör ki a francia forradalom.

A következő két és fél évtizedre Németország is csatatérre válik. Herder mégis elég sokat utazik, egyre többször egészségi okokból, vagy jogi keresetek elintézése végett. 1803 szeptemberében, látszólag felgyógyulva, új iskoláztatási reformtervekkel tér vissza Weimarba, ám hamar, december 18-án itt meghal. Ekkor már évtizedek óta a legismertebb német gondolkodók, irodalmárok egyike, számos, nagyhatású műve huzamos, előbb-utóbb az egész Európára kiterjedő visszhangot vált ki.

Ez az európai távlatú életpálya jól magyarázza, miért olyan nemzetközi kitekintésű munkássága. Nemcsak a német, hanem a lengyel, balti, orosz, francia, holland, olasz viszonyokat is személyes tapasztalatból ismeri. Ifjúkora kezdete óta különösen érdeklődik Shakespeare és a Percy püspök kiadta régi angol költészet iránt. A középkori spanyol románcok iránti érdeklődése is e korból datálható. Évtizedeken át foglalkozott Ossian költeményeivel, érdekelték a skandináviai költé-

szet alkotásai is. Amikor Herder a „népköltészet” fogalmát használja, ezt igen régóta a „népek költészetének” értelmezi.

Minthogy Herder egész életútja összekapcsolódik a népköltéssel (is), nehéz egyetlen dátumot találni, amely ezt a kapcsolatot a leginkább jelzi.

1764. június 8-án jelent meg a *Königsberger Politische und Gelehrte Zeitungen* hasábjain az akkor még nem is húsz éves Herder első népdalközlése, az észt ballada, „Jörru” fordítása. A következő évtizedben nő Herder „népdalgyűjteménye”, 1773-1774-ből már kész az „Ezüstkönyv” füzetébe Herder menyasszonya, Karolina Flachslund által letisztázott 74 dalszöveg, zömmel fordítások. Ennek alapján 1773. szeptember 13-án írja kiadójának, Hartknochnak azt Herder, hogy régi népdalok egy kis kötetét („ein Bändchen alte 'Volkslieder', Englische und Deutsche, jene, versteht sich übersetzt?”) kívánja kiadni. Meg is indul a kötet elkészítése, és a „Lieder alter Völker” számára előfizetőket is gyűjtenek. A könyv azonban akkor mégsem jelent meg, összesen egyetlen ívet tudtak kinyomtatni.

A következő években Herder és mások levelezésében igazán sokszor kerül elő a népdalgyűjtemény kérdése. Végül 1778 január elsején érkezik meg a lipcsei Weygand kiadóhoz az ekkor már *Volkslieder* című gyűjtemény első kötetének kézirata. A javítások és korrektúra elvégeztével 1778 májusának közepén jelent meg a mű. Ennek elején Shakespeare-idézetek, majd „Zeugnisse über Volkslieder” címmel szövegrészletek találhatók. Az „erster Theil” alcímű kötet három könyvre tagolódik, 24–24 dal szövegével. Az első rész megjelenése után Herder elküldi kiadójának a második rész kéziratát is. Ez 1779 májusában jelent meg. Ebben is három könyvre tagolta a dalokat, most már kötetenként 30–30 szöveg olvasható, Herder kommentárjával. Ehhez a második kötethez írta elméleti igényű előszavát Herder, ez azonban nincs dátummal ellátva. Herder később is, gyakorlatilag haláláig foglalkozott a dalgyűjtemény kiegészítésének tervével. Azonban csak Herder halála után, 1807-ben Tübingenben, a Cotta kiadónál jelent meg ez az új, kiegészített kiadás, új címmel: *Stimmen der Völker in Liedern*. Ez a cím vált azután mindmáig ismertté. (Noha azt nem tudjuk biztosan, maga Herder javasolta-e ezt.) Az új kiadás függelékben közöl mintegy 20 további dalt, köztük észt, tatár, szicíliai, spanyol, francia, cseh, madagaszkári, perui dalok német fordítását, és német szövegeket is. Valóban „a népek hangjai” szólalnak meg ilyen módon.

Ezért gondoljuk úgy, hogy Herder e munkájához kapcsolható dátum legyen a folklór nemzetközi emléknapja. Leginkább vagy az 1773. szeptember 13-iki levél napját (ebben jelenti be Herder a népdalkötet kiadását) javasoljuk. Minthogy a kéziratnak a kiadóhoz megérkezése éppen január elsején volt, ez aligha válhat ünnepelhető napjá. A kötet 1778. május közepén jelent meg, pontos napot nem tudunk. Itt elképzelhető lenne, mondjuk május harmadik vasárnapja (tehát 15-e és 20-a közti nap). Ennek van előnye, hiszen ily módon mozgatható lenne az emléknap. Ez már az iskolaidő vége, ám még tanítási időszak. Viszont májusban már sok más emléknap szerveződött meg. Ezenkívül mozgó egyházi ünnepek is vannak e hónapban. A szeptember 13-iki emléknap kedvezőbbnek tűnik, már az iskolák is működnek ekkor.

Ezzel összefüggésben érdemes elgondolkodni arról, hogy nálunk is megteremthetnénk a magyar folklór napját. Noha van napja Magyarországon a költészetnek, és műsorsorozatként létezik a magyar nyelv hete, a magyar népköltészet hete, még sincs azonban egyetlen ünnepnapja a magyar folklórnak. Ezt pedig igazán egyszerűen javasolhatjuk.

1782 Boldogasszony havának 16-dik napján, szerdán – azaz január 16-án – jelent meg a *Magyar Hírmondó* hasábjain Rát Mátyás felhívása a magyar népköltés – főként népdalok – gyűjtésére. Ez az első ilyen felhívás nálunk, és végső soron innen indult az a nagysikerű mozgalom, amely létrehozta népköltésünk kiadványait. Egyébként ez a felhívás európai viszonylatban is igen korai, sőt közvetlenül kapcsolódik azokhoz a hasonló nemzetközi törekvésekhez is, amelyek sorában oly fontos szerepe volt Herder tevékenységének.

Nyugodtan javasolhatjuk tehát mind egy nemzetközi folklórnap, mind a magyar folklór napja rendszeres megünneplését. Az utóbbi számára a január 16-iki nap minden szempontból alkalmas is.

További szakirodalom

Herder népköltési munkásságával foglalkozik a rá vonatkozó jelentősebb szakirodalom. A sokoldalú tudós és közéleti szereplő érdeklődése azonban annyira szerteágazó volt, hogy az ilyen művekben nehezen követhető pontosan nyomon a népköltészet iránti érdeklődés minden mozzanata. Az európai folklór-kutatást áttekintő összefoglalások, a német néprajztudomány és folklorisztika történetére vonatkozó áttekintések

gyakorlatilag sosem hagyják említetlenül Herder munkásságát. Ám éppen a nagy távlatokat bemutató dolgozatokból az apró adatok, datálás nem mindig derülnek ki. Herder népköltési közlései megtalálhatók műveinek kritikai kiadásában (*Herders Sämmtliche Werke* - ezt 33 kötetben Bernhard Suppan rendezte sajtó alá, a XXV/1. kötet /Berlin, 1885/ Carl Redlich szerkesztésében), amely hozza a szövegeket, és ezekhez tudományos kommentárokat is.

Az újabb kiadások jó kommentárokat adnak. A Reclam Verlag régi kiadását (*Stimmen der Völker in Liedern* címmel) Werner Creutziger rendezte sajtó alá, az újabb lenyomatokat Maximilian Jakubietz készítette. 1975-ben jelent meg a Reclam kiadónál, Stuttgartban Heinz Rölleke kitűnő kiadása. Ma ez a legjobb új publikáció. Ebben megvannak az említett levelek, írások dátumai is.

Herder munkássága nemcsak a nevezetes „herderi jóslat” miatt érdekelte a magyarokat. Mindmáig a legjobb ilyen áttekintés, folklorisztikai szempontból is fontos és érdekes mű: Pukánszky Béla: *Herder hazánkban. 1. Herder és a népies irány. Irodalomtörténeti tanulmány* (Budapest, 1918). Ebben megtalálhatók Herder népdalközléseinek első magyar utánzásai, fordításai is.

Rát Mátyás felhívásáról, ennek folytatásairól és a magyarországi népköltési gyűjtés kezdeteiről a legújabb áttekintés az én cikkem: A magyar népdal „felfedezése”. *Honismeret* XXVII (1999/1) 52–56. old.

RECOMMENDATION FOR CELEBRATION OF A WORLD FOLKLORE DAY

There are quite a few international cultural holidays, often in cooperation with and under the organization of UNESCO. Amongst them perhaps the most well known is the international day for theatre, but there are holidays for books, libraries, literature, museums as well. Until now, no such international holiday has been established for folklore (folk literature and folk traditions). However, many countries do have such a holiday, amongst them the most well-known is Finland's, Kalevala Day celebrated on February 28th. Lönnrot's forward for the sec-

ond and final publication of the Kalevala in 1849, is dated with this date. The entire country still celebrates this anniversary today. It has proved to have been a fortunate decision to name a specific day for the celebration and it has become a tradition over the past century and a half. Whereas Kalevala Day has a closer relationship to folk literature; folk music, museum exhibits and costume also get special attention on this day. Appropriately, celebrations are also held in schools and theatres.

If we may make a recommendation for a similar international holiday for folk literature (folklore); then a classical work should be considered, which the holiday could be related to. It should be a well defined date, having both national and international validity. Otherwise there is no chance for this holiday to spread in different countries.

The life-work of Johann Gottfried Herder could provide a natural basis for such a celebration.

The many faceted German theologian, historian, philosopher and philologist dealt with folk poetry for decades and his work in that area was very influential. He was born on August 25th, 1744 in Mohrungen (today Morąg in Poland). As a result of the Seven Years War, this area came under the power of Russia for a time. At first he had wanted to be a surgeon, then at the Königsberg University he studied philosophy. There he came in contact with Immanuel Kant. In 1764 he became a teacher at the church school in Riga, later assistant clergyman. He was invited to be the superintendent of the German congregation school in St. Petersburg, but he remained in Riga instead. In 1769 he left Riga, travelling to France through Denmark (Helsingör). His first destination was Nantes, later ending up in Paris, where he became familiar with the philosophy of the encyclopedists. He returned to Germany by way of Brussels, Antwerp and Amsterdam. In Hamburg and Lübeck he became acquainted with famous scientists. He traveled throughout the various German states accompanying the Holstein-Gottorp crown prince.

In the course of which he met with Goethe and other extraordinary people of the period. By that time, his writings had been published regularly in literary and scientific journals already for years, he participated in competitions and took care of other short term tasks. From 1771, he was the religious advisor, clergyman and then later superintendent in Bückeburg (capitol of the Schaumburg-Lippe earldom). In 1775, Goethe invited him to Weimar and there from 1776, he was the

evangelical superintendent, head clergyman of the city and head clergyman of the court. His main works were published from this period, but of course not without problems; sometimes it was not possible to realise his plans, other times there was not enough money to publish. He re-worked his manuscripts several times.

In 1788-1789 (at the expense of, and in the company of friends) he traveled to Italy for a year. As he arrived back home, the French Revolution broke out. For the next two and a half decades Germany also became a battleground. Herder still traveled quite a bit however, and more often for health reasons, or handling legal transactions. In 1803 seemingly with regained health, he returned to Weimar with new educational reform plans, though soon after, on December 18, he died. For decades he had been one of the most well known German thinkers and literary figures. His work had an enormous long term effect, and eventually brought reaction throughout Europe.

The European perspective of his career explains why his work was so internationally oriented. He knew from personal experience the circumstances and relations of not only the Germans, but the Poles, Baltic, Russians, French, Dutch and Italians. From the very beginning in his youth, he had been particularly interested in Shakespeare and the old English literature published by Bishop Percy. His interest in the Spanish romances from the Middle Ages is also from that time. For decades he worked with the poetry of Ossian and he was interested in Scandinavian literary works as well. When Herder uses the expression 'folk poetry', he means 'poetry of the peoples' that has been a term for him for an extremely long time.

Herder's entire life was associated with folklore, and it is difficult to find a specific date that would characterise this connection. On June 8th, 1764, when Herder was not yet twenty years old, *Königsberger Politische und Gelehrte Zeitungen*, published his first writing on folk song; his translation of the Estonian ballad „Jörru”. Over the next decade Herder's folk song collection grew, and in 1773-74 his 'Silver notebook' was completed, it included 74 song texts, mostly translations, written down by Herder's bride, Karoline Flachslund. On the basis of this work, Herder wrote his publisher Hartknoch, on September 13, 1773, saying that he would like to publish a small volume of old folk songs („ein Bändchen alte 'Volkslieder', Englische und Deutsche, jene, versteht sich übersetzt...”). They began to make preparations for publishing the volume, also gathering subscriptions for

'Lieder alter Völker'. The book was not published at that time though they were only able to print one single sheet.

In Herder's correspondence over the following years, the question of folk song collection came up many, many times. Finally on January 1, 1778, the manuscript for the first volume of a collection entitled 'Volkslieder' arrived to the publisher Weygand, in Leipzig. Upon completion of the corrections and proofreading, the work was published in mid May, 1778. It begins with citations from Shakespeare, then under the title 'Zeugnisse über Volkslieder' excerpts of texts are found. The book with the subtitle of „erster Theil” has three parts, each with 24 song texts. After the first volume was published, Herder sent the manuscript for the second one to the publisher as well. This was published in May 1779. For this one, the songs are also split into three parts, now with 30 songs per each part, accompanied by Herder's commentary. Herder wrote an introduction of theoretical character for the second volume, though it is not dated. Later as well, in fact until his death, Herder, worked on plans for completion of his song collection.

In Tübingen, the Cotta press published a new expanded edition in 1807 with a new title: '*Stimmen der Völker in Liedern...*', though this was only after Herder had died. This title is known to the present (though we are not sure whether this is something Herder himself recommended). In the appendices of the new edition, are some 20 songs, amongst which are German song texts and German translations of Estonian, Tatar, Sicilian, Spanish, French, Czech, Madagascar and Peruvian songs. Here the 'sound of the peoples' is truly voiced. This is why we believe that a date connected to Herder's work should be used for the international folklore day. Probably the date-1773, September 13-on the letter wherein Herder announces the publication of the volume of folk songs. The date when the manuscript actually arrived to the publisher was January 1st-not really a date that would be appropriate for such a celebration. We do not know the exact date when the book was published, only that it was in mid May, 1778. It would be possible to use, for example the third Sunday in May (that is, a date between May 15th and 20th). In this case, the advantage would be that the celebration day could be varied. It falls towards the end of the school year, though still when school is in session. However there are already many other holidays organized during this time and many religious holidays fall during the month as well. Thus, Sep-

tember 13th therefore, seems to be most suitable time for the World Folklore Day.